

Mangler den end kan have, var den i Virkeligheden bedre end den Maade, hvorpaa det danske Folk, Borgere og Bønder, mente faktisk at kunne udøve den vigtige Ret og den vigtige Pligt, som den havde bevareret fra gammel Tid. Og saa kom Sagsførerne; ja, Sagsførerne stod jo uregeligt meget nærmere ved disse udbødelige Principer fra 1789, og navnlig saa det meget nær for dem at ville optage disse Principer og gjøre dem gjældende, men det viste sig i Virkeligheden, at de havde faare ringe Interesse for den Opgave, skjøndt det dog paa en vis Maade er den høieste Opgave, som overhovedet paahviler Sagsførerne, idet det nemlig er de høieste Retsmidler, det gjælder om. Men det bedste Svar i saa Henseende gives af selve Lovgivningen, idet Forordningen af 13de Oktober 1819 affatter hele den Hovedforhandling, som er gjældende fra 1796, og naar den gjør det og lægger hele Hovedvægten over paa Forhøret, saaledes at navnlig Etsfæstelsen finder Sted under Forhøret, da kan der fornuftigvis ikke være Tvivl om, at det er, fordi hele denne Etsfæstelse, denne Tilvejebringelse ved Sagsførerne af Sagens Oplysninger, denne kontradiktoriske Forhandling i Extraretten, var sunket ned til en tom Formalitet, hvor i Virkeligheden Sagsførerne ikke gjorde Andet, end at de blot lod Vidnerne møde op til ganske betydelig Ulempe og Besvær for Vidnerne, der derved fik en hel Del flere Møder, end de ellers kunde nøies med. Saa kommer endelig Grundlovens § 74. Ja, til Sværtsættelsen af disse store, omfattende Principer forelægger den ene Regjering efter den anden store og omfattende Lovforslag, hvori Landets ypperste Jurister nedlægge Aaringers Arbejde og Tid, men skjøndt i Virkeligheden efter min Mening disse Forslag gif saare vidt, efter min Overbevisning og mine Erfaringer langt videre i Retning af folkelig Frihed, eller hvad man vil kalde det, end rigtigt og forsvareligt var, bleve de her i Thinget modtagne med den allerførste Kølighed. Det er i Virkeligheden den store historiske Kjendsgjerning i vor Retspleie, og overfor den tror jeg, at det ikke har saa Meget at sige, om man kommer med nogle Ord; Handling eller Mangel paa Handling taler i Virkeligheden høiere. Jeg skal endelig hertil føie, at der var et Retsinstitut, som man havde fra Fortiden; det var de selvstændige Retskrivere. Jeg skal senere komme mere tilbage til dette. Fra Fortiden havde man et ikke ganske ringe Antal Retskrivere, selvstændige Embedsmænd, som stod fideordnede med Dommerne. Men i den skønneste Enighed mellem forskellige Regjeringer

og Rigsdagen har man affaffet disse Retskrivere, den ene efter den anden, naar Leilighed gaves, uagtet det ikke lader sig bestride, at den Eneraadighed hos Dommerne, som er til Stede under denne Retspleie, paa en ikke uvæsentlig Maade bliver brudt ved en saadan fideordnet Embedsmand.

Jeg tror, at den Slags store historiske Kjendsgjerninger have en ganske væsentlig Grund. De have for det Første den Grund, at Retsstilstanden, som den har været i længere Tid, og navnlig i dette Aarhundrede her i Landet, i det Væsentlige maa siges at være tilfredsstillende, skjøndt den naturligvis har sine Mangler, og der er tillige den ganske væsentlige Grund, at man i Virkeligheden ikke kan have saa overordentlig megen Sympathi med de Tiltalte. Thi hvorledes man end vil stille Sagen i et enkelt givet Tilfælde, og hvor overordentlig man end kan beklage, at der i et saadant enkelt Tilfælde kan feiles, og derved paaføres uskyldigt Lidelse paa en Uskyldig, er det dog sikkert, at den store Masse af Personer, der tiltales, tilhøre Forbrydernes store Klasse, og det er urimeligt, og det er Fræser, naar man vil gjøre gjældende, at Forbryderen som saadan har Ret paa samme Maade og i samme Omfang som Landets fredelige Borgere. Resultatet af denne Retsudvikling er altsaa dette, at vi have opnaaet en ganske tilfredsstillende, i Hovedsagen tilfredsstillende Ordning, og saaledes, at det er sket med et Minimum for Befolkningen baade af Udgifter og personlig Uleilighed og personlig Opoffrelse. Det, som er Kjærnepunktet i den nuværende Ordning, er altsaa Romernes Enemagt, og jeg skal bemærke, at de Fordels, som ere knyttede dertil, medføre naturligvis ogsaa Ulemper, som det kunde være saare ønskeligt at komme bort fra. Der er af det ærede Medlem for Viborg Amts 2den Valgtreds (Klein) blevet gjort gjældende, at dette skulde ligge i Skyttemet, og dette er der naturligvis Noget i. Der er navnlig een Ting i saa Henseende, som ogsaa den ærede Forslagsstiller har fremhævet, og det er dette, at den samme Mand, som samler Beviserne, tillige giver de paa gjældende Forklaringer deres definitive Form. Jeg skal imidlertid i saa Henseende tillade mig at bemærke, at der er en saare stor Ting, der ikke maa overses, og det er, at den Mand, paa hvem det hele Ansvar hviler, er Dommer. Det er for det Første en stor Fordel, at der er een Mand, paa hvem det fulde Ansvar ligger; thi der er Intet, der gjør det vanskeligere at gjøre Ansvar gjældende, end naar Ansvaret deles, og den Ene kan skyde det over paa den Anden. Og det er for det Andet en Fordel, at den Mand, som har An-